

İslam'ın Spora Bakışı ve Spor Müسابakalarındaki Temel Kriterleri

Islam's View of Sports and The Basic Criteria in Sports Competitions

Ali YÜKSEK¹

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Samsun
· ali.yuksekk@omu.edu.tr · ORCID > 0000 0003-4817-2576

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Derleme Makalesi/Review Article

Geliş Tarihi/Received: 12 Temmuz/July 2024

Kabul Tarihi/Accepted: 30 Ađustos/August 2024

Yıl/Year: 2024 | **Cilt – Volume:** 15 | **Sayı – Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 325-343

Atf/Cite as: Yüksek, A. "İslam'ın Spora Bakışı ve Spor Müسابakalarındaki Temel Kriterleri"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 15(2), Ađustos 2024: 325-343.

İSLAM'IN SPORA BAKIŞI VE SPOR MÜSABAKALARINDAKİ TEMEL KRİTERLERİ

ÖZ

Bu çalışma İslam dini ve spor ilişkisini ele almaktadır. Tarih boyunca spor ve spor yarışmaları tüm toplumlarda var olmuştur. Sporun, bir oyun ve eğlence olmasının yanı sıra zihinsel ve bedensel gelişime katkı sağlaması, kişiye ahlaki erdemler kazandırması tüm eğitimciler tarafından ifade edilmektedir. İnsana kazandırdığı ahlaki erdemler dolayısıyla spor, bütün eğitim kurumlarında vazgeçilmez bir ders olmuştur. Tarihte bazı spor aktiviteleri dini kökenlidir. Mesela tarihte Mayaların oynadığı bir tür basketbol oyunu, dini ritüeller içerir. Antik Yunan'daki atletizm oyunları, çok tanrılı dinlerin bir parçasıdır. Tarihte oynanan bazı olimpiyat oyunları yine dini kökenlidir. İslam dini birtakım temel ilkeler çerçevesinde spora ve spor etkinliklerine onay vermiştir. İslam hukuku kitaplarında yer alan bu temel ilkeler Kur'an ve sünnet kaynaklıdır. İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in bizzat kendisi spor yapmış, etrafındaki arkadaşlarını spor yapmaya teşvik etmiştir. Çeşitli münasebetlerle Hz. Peygamber, sportif yarışmalar düzenlemiş, bu yarışmalarda başarı sağlayan sporculara ödüller vermiştir. İslam'da bir spor etkinliğinin helal olabilmesi için birtakım ilkeler vardır. Mesela spor ve spor etkinlikleri ibadetlere engel olmamalıdır. Bir spor faaliyeti insan, hayvan ve çevre sağlığına zarar vermemeli, bünyesinde intikam alma duyguları barındırmamalıdır. Spor, kumara veya İslam'da yasaklanmış şeylere sebep olmamalıdır. Spor etkinliği esnasında kaba ve çirkin sözler kullanılmamalıdır. Spor kıyafetleri, İslam'ın giyim kuşam ile alakalı ölçülerine uygun olmalıdır. Bir spor yarışmasında kurallar herkes için eşit ve adil olmalıdır. Bu ilkelere dikkat edilerek yapılacak her türlü spor faaliyeti İslami açıdan serbesttir.

Anahtar Kelimeler: Spor, İslam Hukuku, Fıkıh, Ahlak, Yarışma.

ISLAM'S VIEW OF SPORTS AND THE BASIC CRITERIA IN SPORTS COMPETITIONS

ABSTRACT

This study examines the relationship between Islamic religion and sports. Throughout history, sports and athletic competitions have existed in all societies. In addition to being a form of play and entertainment, all educators emphasize the contribution of sports to mental and physical development and its role in instilling moral virtues. Due to the moral virtues it instills in individuals, sports have become an indispensable subject in all educational institutions. Historically, some sports

activities have religious origins. For example, a type of basketball game played by the Mayans in history involves religious rituals. Athletics games in ancient Greece are a part of polytheistic religions. Some Olympic games played in history also have religious origins. The religion of Islam has approved sports and sports activities within the framework of certain basic principles. These fundamental principles in Islamic law books are derived from the Quran and Sunnah. Prophet of Islam Muhammad himself did sports and encouraged his friends around him to do sports. On various occasions, the Prophet Muhammad organized sports competitions and awarded prizes to athletes who succeeded. There are some principles for a sports event to be halal in Islam. For example, sports and sports activities should not interfere with prayers. A sports activity should not harm human, animal, or environmental health or contain feelings of revenge. Sports should not lead to gambling or other activities prohibited in Islam. During sports activities, coarse or offensive language should not be used. Sports attire should comply with the clothing standards outlined in Islam. In a sports competition, the rules should be equal and fair for everyone. In a sports competition, the rules should be equal and fair for everyone. Any sports activity conducted with attention to these principles is considered permissible from an Islamic perspective.

Keywords: Sports, Islamic Law, Fiqh, Ethics, Competition.

GİRİŞ

Sporun Tanımı ve Tarihçesi

Etimolojik olarak bakıldığında spor kelimesi, Latince, dis ve portare kelimesinin birleşimi olan disport veya desport köklerinden gelmekte olup, hoşça vakit geçirme anlamını içermektedir. Bu kelime zamanla ilk hecesinin düşmesiyle *sport* biçimine dönüşmüştür. Kelime anlamı itibariyle spor, *dağıtmak, birbirinden ayırmak, işten uzak durmak, ağır bir iş olmayan, eğlence* gibi anlamlara gelir (Tükenmez, 2011; Doğan, 2015; Bakır, 2020). Yine bu kelimenin şu şekilde tanımına da yer vermek mümkündür. *Bireyi fizyolojik, psikolojik yönden, bedensel hareketlerini hem kişisel hem de toplumsal kurallar kapsamında geliştirme şeklidir*, olarak da tanımlanmaktadır. (Özbek, 2020).

Spor kelimesinin Arapça karşılığı olarak *riyazet* kelimesi kullanılmaktadır. Kelime anlamı itibariyle *riyazet, kişinin bedeninin güçlü ve sağlıklı olması için düzenli hareketler yapması* anlamına gelmektedir. Bunun yanında *yeme ve içmeyi azaltmak suretiyle ihtiras ve şehvi duygularla mücadele etmek, hayvanları yarış amaçlı veya sefer amaçlı yetiştirme* gibi anlamlara gelmektedir (Özbek, 2020). Tasavvuf literatüründe de kullanılan *riyazet* kelimesinin tanımına bakıldığında bu kelimenin spor

kelimesine oranla daha kapsamlı olduğu gözükmektedir (Özbek, 2020). Spor kelimesinin tasavvufta kullanımı *er-riyâzetü'l bedeniyye/ cesediyye* terkididir ve kullanımı Arapça riyazet kelimesinin anlamını içerir mahiyettedir.

Sporla ilgili Arapçada kullanılan başka kelimeler de vardır. Bunlardan bir tanesi *temrin* kelimesidir. Bu kelimenin bizim konumuzla alakalı olarak kullanılan anlamı *beceri kazanmak için kişiyi eğitmek* şeklindedir. Yine spor için Arapçada kullanılan kelimelerden bir tanesi de *idman* kelimesidir. Bu kelimenin anlamı ise *bir şeye devam etmek ve onu sürekli yapmaktır*. Aynı zamanda bahsedilen bu iki kelime, *antrenman yapmak, çalışmak, performans göstermek* şeklinde de kullanılmaktadır (Bozkurt, 2009; Özbek, 2020).

Sürekli yapma ve bir disiplini içinde barınmasından yola çıkarak *idman* ve bir maharet kazanmak amaçlı eğitimi içinde barındıran *temrin* kelimesinden hareketle spor, *bedenin devamlılık arz eden özel hareketleri yaparak kuvvet ve çeviklik kazanmak anlamlarını içermektedir* (Özbek, 2020).

Bu tanımlara ilaveten bedensel bir uğraşının yanında zihinsel bir uğraş olan sporun oyun ve eğlence yanına da vurgu yapmak gerekir. Oyun ve eğlenceyi barındıran spor, dini bir nitelik de taşır. Mesela tarihte Mayaların oynadığı bir tür basketbol oyunu, dini kutlama da içerir. Antik atletizm oyunları, çok tanrılı dinlerin bir parçasıdır. (Tükenmez, 2011; Bakır, 2020). Oyun olarak tanımda yer verilen spor, bazı özel formlarla düzenlenip, kurumsallaşp, yarışma ve organizasyonlara konu olur. Burada bir ayrıma dikkat etmek gerekir. O da sporun oyundan birçok yönüyle ayrılmış olmasıdır. Bu ayrımı şu tanımla ele alarak ifade etmek yerinde olacaktır: *Sporun iç ve dış faktörlerin birleşimi ile motive edilmiş katılımcı bireyler tarafından fiziksel becerilerin veya karmaşık fiziki yeteneklerin kullanımını içeren kurumsallaştırılmış, yarışmaya dayalı etkinliklerdir*, şeklindeki tanımla da ilave etmek uygun olacaktır (Tükenmez, 2011).

Bu çalışmadaki temel amaç, İslami hassasiyeti olan sporculara, spor öğrencilerine veya spor eğitmenlerine İslam dininin sporla ve spor etkinlikleri ile alakalı temel kriterlerini sunmaktır.

YÖNTEM

Yöntem itibariyle nitel bir araştırmayı ele aldığımız bu çalışmada spor aktivitelerine ve yarışmalarına yer vererek bunlardaki uygulamaların İslam'ın temel ilkeleri ile bağdaşp bağdaşmadığını değerlendirdik. Araştırmanın temel kaynakları ilk olarak, Kur'an ve sünnet, bunun yanında gerek klasik ve gerekse modern dönem İslam hukuku kitapları ve bilimsel makalelerdir. Bu kaynaklara, İbn Âbidîn, Muhammed Emîn ed-Dîmaşkî. (1992). *Reddü'l-Muhtâr Ale'd-Dürri'l-Muhtâr*, Dârü'l-Fikr, Beyrut; Karadavî, Y. (1973). *İslamda Helal ve Haram*, (Ramazan Nazlı,

Çev.). Hilal Yayınları, İstanbul; Karaman, H. (2009). *Hayatımızdaki İslâm*, İz Yayıncılık, İstanbul; San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzak el-Hımyerî. (1982). *el-Musannef*, (thk: Habib er-Rahman el- A'zamî). el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut; Serahsî, Ebû Ya'kub İshâk el-Kerrâb, el-Herevî. (1989). *Fazâilu'r-Remy fi Sebîlillâh*, (thk: Meşhur b. Hasen Muhammed Selmân). Mektebetü'l-Menar, Ürdün gibi klasik eserler ve Balcıoğlu. İ. (2003). Sporun Sosyolojisi ve Psikolojisi, Bilge Yayıncılık, İstanbul; Balçıkınlı, G. S. (2017). Yarışma Sporlarının Ahlaksal Amacı. *OMÜ Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. C: 8 Sy. 1, Samsun, gibi konuyla ilgili makaleleri örnek verebiliriz.

Elde edilen bilgilerle günümüz spor etkinliklerine dair İslami kriterler sunulmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırma derleme niteliğinde, insan ve tarihi-kültürel varlıklar üzerinde olmadığından, etik kurul izni gerekmemektedir.

BULGULAR

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren spor hep var olagelmiştir. Elbette bu aktivite her toplumda çeşitli amaçlarla gerçekleştirilmiştir. İlkel topluluklarda hayatı idame ettirmek amaçlı avcılık, toplama faaliyetleri ve savunma amaçlı yapılan sporun dini bir yönü de vardı. Sporun temelini dayandığı ilk oyun faaliyetlerinin, Antik Yunanlılarda dini bir yönü bulunmaktadır. Zaman geçtikçe atletizmin yoğunlukta olduğu oyunlar, dört yılda bir düzenlenir oldu. Eski Yunan'da spor daha ziyade dini bir temele dayanmaktaydı. Spor ve oyunlarla ilgili ilk arkeolojik kanıtlar Sümerlere aittir. Yine arkeolojik kalıntılarda MÖ 4000-3000 yıllarına ait Mezopotamya'da üç takım güreşçiyi tasvir eden bir çizime rastlanmıştır. Yine arkeolojik kazılarda Mısır, Çin, Hindistan'da güreş, boks, atletizm, yüzme gibi sporlara ait bulgulara rastlanmıştır. Yunan ve Romalılar döneminde modern anlamda sporun temellerinin atıldığını söylemek yanlış olmayacaktır (Tükenmez, 2011).

Romalılar sporu, askeri eğitim ve halkı eğitmek için kullanmıştır. Orta çağda, geleneksel olarak Roma Katolik Kilisesi çatısı altında sporun varlığı tespit edilmiştir. Kadınların spor etkinliklerine katılımı, Rönesans dönemine kadar hoş karşılanmamıştır. O dönemden sonra kadınlar bu alanda oldukça etkin olmuşlardır. Zaman içerisinde spordaki dini etki ortadan kalkmıştır. Fransız ihtilalinden sonra sanayi devrimiyle birlikte sporda örgütlenme ve büyük kurumsal yapılara dönüşme gözlemlenmiştir. Spordaki potansiyel ekonomik yapı fark edilerek desteklenmiş olup buna ilaveten XIX. yüzyılda sporun disipline edici ahlaki yönünü ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. Uluslararası düzeydeki olimpiyat oyunları, sporu küresel bir olgu haline gelmiş ve böylece spor endüstrisi ciddi gelişim kaydetmiştir. Spor bu haliyle kültürel, ekonomik, siyasi boyutu olan evrensel bir yapıya dönüşmüştür (Tükenmez, 2011).

Sporun Sağlık Boyutu

Spor, insan sağlığına hem fizyolojik hem psikolojik ve hem de sosyolojik açıdan birçok fayda sağlar. Fiziksel açıdan spor, insanın kas-iskelet sistemini geliştirir, dolaşım ve solunum sistemini daha düzenli çalışmasına etki eder. Vücutundaki fazla enerjinin vücuttan atılmasını sağlar. Düzenli spor, kişiyi sağlıklı, zinde ve mutlu yapar (Doğan, 2015).

Sporun sağlık açısından faydaları göz önünde tutulduğunda görülmektedir ki, düzenli egzersizler kas, kemik, eklem, kalp-damar sistemi ve fonksiyonlarına fayda sağlar. Egzersiz ve aktiviteler, kalbe ve beyne daha fazla kan gitmesine sebebiyet verir. Bazı filozoflar da sporun önemine dikkat çekmiştir, İbn Sina bunlardan biridir, Belhi de aynı şekilde bu konuya dikkat çekmiştir. Sporun insanın fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimine katkısına değinmişlerdir (Akgül, 2014).

Ruhsal açıdan spor, kişide irade kontrolü geliştirir, başarı duygusu ile motivasyon geliştirir aynı zamanda insanların kişilik kazanmasında, sakin ve stressiz bir hayat yaşamasına katkı sağlar (Özgen, 2016). Malum modern hayatta, insanın karşısına çıkan problemler stres faktörünü artırmıştır. Stres ise fiziksel ve ruhsal hastalıkları tetikler. Spor bu stresi azaltır, dayanma gücü kazandırır (Akgül, 2014). Sporun sayesinde kişinin zihni boşalır, rahatlar, endorfin hormonunun salgılanmasıyla birlikte daha mutlu hisseder, özgüveni gelişir. Spor, ekran başında, internette çok fazla vakit geçiren gençlerde oluşan kaygı bozukluğu, depresyon gibi sorunları gidermektedir. Spor psikolojik ve sosyal açıdan bir rahatlama sağlar (Özgen, 2016).

Sosyal açıdan spor, fiziksel ve ruhsal açıdan rahatlatan insanın, topluma uyumunu destekler, böylece toplumun huzur ve mutluluğuna katkı sunar (Yetim, 2000). Spor sayesinde sosyalleşme açısından birey güzel adımlar atar, kişinin nezaket, sabır, yardımlaşma, alçakgönüllülük (Balcıoğlu, 2003, 160), liderlik, beraber iş yapabilme, affetme, oto kontrol sağlama, öz saygı ve başkalarına karşı saygı ve sevgi, sosyalleşme ve sosyal sorumluluk, sosyal statü, mücadele ve rekabet gücü gibi duygularını geliştirir (Özbek, 2020).

Sporun toplumlar ve kültürler arası ilişkileri güçlendirmede katkısı büyüktür. Özellikle yirminci yüzyılda spor, toplumlar arası ilişkileri güçlendiren önemli bir boyut kazanmıştır (Doğan, 2015). Son yıllarda spor, fiziksel engelli insanların sosyal yaşama katılımı sürecinde de oldukça etkili olmaktadır. Spor sayesinde engelli bireyler, kendisi gibi bireylerle birlikte olabilmek suretiyle engelleri aşabildiklerini görebilmektedirler. Bu da onların fiziksel ve ruhsal sağlığına iyi geldiği gibi toplumsal refah ve mutluluğa katkı sağlamaktadır (Balcıoğlu, 2003).

Sporun Ahlak Boyutu

Sporun fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişiminin yanında ahlaki bir gelişimi de söz konusudur. Sporun aynı zamanda bir ahlak ve estetik faaliyeti olduğunu söylemek mümkündür. Spor kurallar ve disiplinler bütünüdür. Spor yapan birey bu kurallara uyma, hayatını disiplinize etme yönünü geliştirir. Mensubiyet duygusu gelişir. Başkalarına saygı duyma, fedakârlık yapma, paylaşma, kurallara uyma gibi özellikleri gelişir. İnsandaki mevcut öfke, saldırganlık gibi olumsuz duyguları bertaraf eder (Şahan, 2007). Platon, *Devlet* isimli eserinde eğitimde ve ahlaki güzellikte müzik ve beden eğitiminin gerekliliği üzerinde durur (Bakır, 2020).

Türkiye dinamik genç nüfusa sahip bir ülkedir. Postmodernite ve sekülerleşmenin bir sonucu olarak gençlerde narsist ve hazcı bir ahlak yapısı öne çıkmıştır maalesef. Gençleri spor ve benzeri aktivitelere yönlendirerek bu yaşanan durumdan kurtarmak gençlerimize yapılacak en iyi hizmetlerden olacaktır. Nitekim sporun olumlu karakter inşa etme özelliği yadsınamaz. Bu noktadan hareketle Devlet Planlama Teşkilatı yayınladığı beşinci beş yıllık kalkınma planında: Fiziksel ve psikolojik sağlık için, beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin önemine vurgu yapılmıştır (Devlet planlama teşkilatı, 1974).

Spor, centilmenliği ön plana çıkararak, insanların birbiriyle iyi ilişkiler kurmasını, yardımlaşmasını, mücadele ruhunu geliştirmesini, tevazu sahibi olmasını, başkalarının haklarını gözetmesini, azimli, gayretli olmasına, öfkesini yutabilmesini, sabırlı olmasını teşvik eder. Ayrıca kazanma veya kaybetme durumundaki erdemleri disiplinize etmesini sağlar (Bakır, 2020). Böylece sağlıklı ve mutlu toplumu inşa eder.

İslam'ın Spora Bakışı

İslam dini inanç, ibadet ve sosyal yaşam ilkeleri ile hayatın tüm alanlarına dair bir takım emir, tavsiye ve yasaklamalarda bulunmuştur. İslam'ın temel hedefi insanların dünya ve ahiret mutluluğunu temin etmektir. İnsanın akıl ve beden sağlığının korunması onun hedeflerine hizmet eder. Bu yüzden İslam bu iki nimetin değerinin bilinmesini, korunmasını, iyileştirilmesini öngörmüştür (Bakara 2/195; Nisa 4/29). Spor da bunun için güzel bir vasıtaadır.

İslam, insanlara güzel zaman geçirmek üzere spor yapmalarını, bu vesileyle eğlenmelerini meşru kılmış, dini metinlerde yasaklanmamış olması kaydıyla her türlü güzellikten istifade edilebilmesini uygun görmüştür. Kur'an ve hadislerde bu konuya değinilmiştir. Bu bazen doğrudan bazen de dolaylı bir şekildedir. Nitekim Allah bu hususa şu şekilde işaret eder: *De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü, temiz ve iyi rızıkları kim haram kıldı? (Araf 7/32)* Hz. Peygamber, bizzat spor yapmış ve ashabını spor yapmaya teşvik etmiştir (Buhârî, İydeyn, 13; Buhârî, Cihad,

56; Ebû Dâvud, Libas, 24). At yarışlarına Hz. Peygamber'in izin vermesi (Nesâî, Hayl, 28), zamanın güreş şampiyonu olan Rukâne ile kendisinin güreşmesi (San'ânî 1982), yüzmeyi (Begavî, ty), atıcılığı (Kazvîni, 2013, Cihad 19) ve avcılığı (San'ânî 1982) tavsiye etmesi bu duruma örnek olarak verilebilir. Bireysel ve toplumsal anlamda insan için faydalı olan, kendisine ve bir başkasına zarar vermeyen, işkence içermeyen, kumar olmayan ve bunun yanında müşterek bahislere alet edilmeyen, zamanın israf edilmesine neden olmayan, ahlaka ters olmayan, İslâm şeriatının onaylamadığı spor faaliyetlerini Hz. Peygamber teşvik etmiş ve kendisi de uygulayarak cevazını göstermiştir (Karaman, 2012).

Kur'an ve Sünnette Spor

Konumuza ışık tutacak birkaç ayeti sunmak yerinde olacaktır. Kur'an-ı Kerim'de Allah şöyle buyurmaktadır: *Ey iman edenler! Allah'ın size helâl kıldığı iyi ve güzel şeyleri haram saymayın, sınırı da aşmayın. Allah sınırı aşanları sevmez* (Maide 5/87). Başka bir Ayet-i Kerime de ise *Allah'ın size verdiği helâl ve temiz rızıklardan yiye ve iman etmiş olduğunuz Allah'ın yasaklarından sakının* (Maide 5/88). Yine Allah başka bir ayette de şöyle buyurmuştur: *Hız. Peygamber size ne verdiyse onu alın, sizin için ne yasak ettiyse ondan sakının* (Haşr, 59/7). Bu ayetlerden yola çıkarak sporun yasaklanması ile ilgili ifadenin mevcut olmadığından ve Hz. Muhammed'in bazen sporu teşvik etmesi bazen de bizzat sporu kendisinin yapması sebebiyle sporun caiz olduğu söylenebilir. Hz. Peygamberin bizzat yaptığı sporlara örnek olarak şunlar gösterilebilir: Hz. Peygamber'in Hz. Ayşe'nin binmesi için deve hazırlatması (İbn Hanbel, 2001, XL, 353), Hz. Ayşe ile koşu yarışını yapması, Hz. Peygamber, mescitte kılıç-kalkan oynayan Habeşlileri izlemesi ve eşi ile beraber arkadaşlarına izletmesi, bir ara oynayanlara tezahüratta bulunması (Buhârî, İydeyn, 13), Hz. Peygamber'in bizzat kendisinin yarışlara katılması ve at yarışları düzenlemesi, yarışlarda birinci gelenlere ödüller vermesi (Ebû Dâvud, Cihad, 66) delil olarak gösterilebilir.

Hız. Peygamber ve Sahabe Dönemi Sportif Faaliyetler

Hız. Peygamber, sportif faaliyetlerde de etrafındaki kişilere örnek olmuştur. Daha önce belirttiğimiz gibi kimi zaman spor faaliyetlerini teşvik etmiş, kimi zaman bizzat kendisi sportif etkinliklerde bulunmuştur. Bazen de kazananlara maddi ödüller vermiştir (Buhârî, Cihat 56). Hız. Peygamber döneminde yapılan sportif faaliyetleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Güreş

M.Ö. 2500 tarihinden önceye ait kalıntılarda Mısır'da bulunan askerlerin bu sporu yaptığı görülmüştür. Eski Yunanda da güreş çok yaygındı. M.Ö. 648 yılın-

da Roma'da yapılan olimpiyat oyunlarında güreş mevcuttur. (Akyüz, 2007). Eski Türklerde de güreş yaygındı. Hatta Türkler güreşe ata sporu demektirler (Ergin, 1971). Dede Korkut hikâyelerinde yer bulan güreş, övgüyle anlatılmıştır. Hz. Peygamber döneminde de güreş vardı ve yaygındı. Hz. Peygamberin kendisi, bizzat güreşmiş, dönemin güreş şampiyonu sayılan Rukâne ile güreşinde onu defalarca yenmiştir (Ebü't-Tayyib, 1998). Rukâne, *eğer beni yenersen sana iman ederim*, demiş, Allah Resulü kabul etmiş ve onu birçok defa yenmiştir (Ebü't-Tayyib, 1998). Bu olay Hz. Peygamberin meydan okumayı kabul ettiğini gösterir ve bu sebeple de bu durumun caiz olduğu ortaya çıkar. Sahabe arasında da birçok güreş tutan pehlivanlar vardır. Mesela daha ergenlik çağında bir delikanlı olan Semure b. Cündüb, bir rivayete göre Uhud savaşına katılabilmek için Hz. Peygamberden izin istemiş, O'da "arkadaşını güreşte yenebilirsen katılabilirsin demiştir." Bunun üzerine Semure arkadaşını ile güreşmiş ve onu yenerek savaşa katılmaya hak kazanmıştır (Erul, 2009).

Atletizm

İslâm'ın geldiği ilk yıllarda, Medine'de bu tür spor faaliyetleri daha çok görül-müştür (Bakır, 2020). Ebû Dâvud'a ait *Sünen* isimli eserde, atletizmin mevcudiyetiyle alakalı hadislere yer verilmiştir. Atletizm ile ilgili hadisleri İbn Ebû Şeybe'nin, *el-Musannef' il-ehâdis ve'l-âsâr* isimli eserinde de görmek mümkündür. Nakledilen bu rivayetlerden anlaşılmaktadır ki, Hz. Muhammed, Hz. Ayşe ile bazen koşarak yarışmış, bir defasında eşi Ayşe, bir defasında da kendisi yarışı kazanmıştır. Ayrıca ashabını da koşu yarışları konusunda teşvik ettiği için onlar da bu tür yarışlar yapmıştır. Hz. Ayşe de koşu yarışı yaptığını bize aktarmıştır. (Ebû Dâvud, Cihad, 68). Sahabelerden Seleme b. Ekvâ, Ensar'dan biriyle Medine'ye kadar yarışma konusunda Hz. Peygamberden izin istemiş, O'da "dilerseniz koşu yarışı yapabilirsiniz," diyerek izin vermiştir (İbn Ebî Şeybe, Meğazi, 38). Allah Resul'ünün bu uygulamaları atletizm sporunun caiz olduğunu göstermektedir.

Binicilik

Romalılar, Persliler ve Türkler de at yarışı yapmışlardır. Araplarda ise at ve deve çok önemli hayvanlardan sayılmıştır. Deve ve at hem ulaşım hem savaş aracı hem de gıda maddesi olması açısından önem arz eder. Hz. Peygamber, at ve deve yarışlarını teşvik etmiş, bazen bu yarışmalara kendisi katılmış, yarışmaya katılıp kazananlara ödülleri vermiştir. Hz. Peygamber, çok sevdiği *Adba* adında ki devesiyle yarışlara katılır ve tüm yarışları kazanırdı. O'nun binicilikle ilgili şu sözü meşhurdur: *Atıcılık ve binicilikle uğraşın! Sizin yayı gerip oku atmanız ve ata veya deveye binmeniz bana sevimli gelir. Şu üç şey dışında eğlence yoktur, adamın atını eğitmesi, eşyle oynaması, oku ve yayıyla atması. Kim isteyerek atmayı öğrendikten sonra onu terk ederse, o nimeti inkâr etmiş olur* (Nesâî, Hayl, 8). Yine Allah'ın, *Allah'ın ve sizin*

düşmanlarımızı ve onların gerisinde olup sizin bilmediğiniz ama Allah'ın bildiklerini korkutup caydırmak üzere, onlara karşı elinizden geldiği kadar güç ve savaş atları hazırlayın (Enfal 8/60) sözü, biniciliğin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Yüzme

Yüzme sporunun M.Ö. 9000 yıllarına kadar indiği ifade edilir (Ilkım, 2019). Hz. Peygamber zamanında da yüzme mevcuttu. Hz. Peygamber bu konuda şöyle buyurmuştur: *İçinde Allah'ın zikri olmayan her şey oyun ve eğlenceden ibarettir. Ancak dört şey bunun dışındadır, kocanın eşiyle oynaması, kişinin atını eğitmesi, kişinin iki amaç arasında (temel ihtiyaçları ve gereksinimleri için) yürümesi, kişinin yüzme öğrenmesi* (Nesâî, 2001, İshratü'n-Nisâ, 15). Bu hadis yüzmenin caizliğine işaret etmektedir. Yüzme konusunda sahabeden de nakledilen birtakım rivayetler vardır. Mesela Hz. Ömer, Şam ahalisine yazdığı bir mektupta: *Çocuklarımıza yüzmeyi, ok atmayı ve ata binmeyi öğretiniz* (Herevî, 1989), demiştir. İbn Zübeyr'in, Kâbe'yi sel bastığında yüzerek tavaf ettiği sahih kaynaklarda mevcuttur (Fâkihi, 1994). Yüzmede İslami açıdan en temel ilke tesettür meselesidir. Nitekim erkek ve kadınların namahremlerine karşı her durumda tesettür ilkelerine riayet etmeleri ve dolayısıyla avret mahallerini örtmeleri temel ilkedir (Nisa 4/31; Ebu Dâvud, Libas, 31, 85; Tirmizî, Salat, 227; İbn Mâce, Taharet, 132; Yüksek, 2021). Bir de yüzme sporunun yapılacağı suyun niteliği önemlidir. Su, İslami açıdan tahir olmalıdır. Yani İslam'ın necis/pis kabul ettiği maddeler suda bulunmamalıdır. Mesela su, durgun veya akıcı olsun eğer içerisine düşen pis maddeler suyun renk, tat veya kokusu değiştirirse bu su temiz kabul edilemez (Yüksek, 2021) fakihlere göre. Şafi ve Hanbeli mezhebi, domuz ve köpek artığını, Hanefî mezhebine göre, bu sayılanlara ilaveten etinin yenmediği yırtıcı olan hayvanların artık suları necis kabul edilmektedir (Günay, 2009). Bugün sulara karışan kimyasal atıklar vb. suyun temiz olma vasfını kaldırır. Kirli sulara dizanteri, kolera, polio ve tifo gibi hastalıkların bulaşma riski yüksektir. Pis olan sularda yüzme insan sağlığına zararlıdır. İslam'a göre necaset olan, pis olan şeylerden uzak durmak gerekir (Müddessir 74/5). Dolayısıyla kirli sular sağlığı riske attığı için, böyle sularda yüzme caiz değildir. Suyun renginde, kokusunda ve tadında bir değişiklik oluşturmamak kaydıyla suyun içine düşen herhangi bir şey sebebiyle su necis değil, ittifakla temizdir. Dolayısıyla temiz suda, sağlığı tehdit eden bir zararın olmaması şartıyla yüzme mübahtır.

Atıcılık

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Hicaz Bölgesinde de İslam'ın başladığı dönemlerde atıcılığa büyük önem verilmiştir. Hz. Peygamber'in düzenlediği spor faaliyetleri arasında atıcılık en popüler olanlardandır. Hz. Peygamber çarşıda ok yarışı yapan Beni Eslem Kabilesinden bir grup ile karşılaştı. Onlara: *Ey İsmail oğulları! Atın, zira atalarımız atıcı idiler. Atın! Ben falan oğullarımı tutuyorum, dedi.* Bu söz

üzerine bir grup atıştan vazgeçti. Hz. Peygamber: *Ne oldu, niye atmıyorsunuz? diye sorunca: Nasıl atalım! Siz diğer tarafı tutuyorsunuz, diye cevap verdiler. Bunun üzerine, atın ben hepimizi tutuyorum*, buyurdu (Buhârî, Cihad, 77). Ukbe b. Amir'in anlattığına göre: Hz. Peygamber, minberde Enfal suresinin, *siz de gücünüzün yettiği kadar onlara karşı her çeşitten kuvvet hazırlayın* (Enfal 8/60.), ayetini okuduktan sonra dedi ki: *Dikkat ediniz! Muhakkak ki kuvvet atmaktır. Bunu üç defa tekrar etti* (İbn Mâce, Cihad, 19). Günümüzde atıcılık yaygın olmamakla birlikte uygulama yapılan sporlar arasındadır. Atıcılık diğer sporlar da olduğu gibi İslâm'ın yasakladığı unsurları barındırmadığı sürece elbette caizdir. Hatta Peygamberin kendisi bizzat atıp gençleri de atıcılığa teşvik ettiği için bu spor sünnet kapsamındadır. Ancak her faaliyetin her sporun İslami açıdan ilkeleri olduğu gibi atıcılık konusunda da İslâm'ın koyduğu bir takım temel prensipler vardır. Mesela hayvanlar sırf atıcılık antrenmanı için hedef alınamaz, canları tehlikeye atılamaz. Bununla ilgili olarak Hz. Peygamber: *İçinde ruh bulunan hiçbir şeyi hedef etmeyiniz* (İbn Mâce, Zebâih, 10), diyerek ikazda bulunmuştur. Yine Câbir b. Abdillâh bu konu ile ilgili rivayetinde Hz. Peygamber'in, hayvanlardan herhangi birisini hedef yapmak suretiyle öldürülmesini kesin bir dille yasakladığına yer vermiştir (Tirmizî, Buyu', 4).

Avcılık

Tarihte tüm topluluklarda görüldüğü gibi İslâm'ın ilk dönemlerinde ve daha sonraki dönemlerinde avcılık hep var olmuştur. Kur'an-ı Kerimde av ve avcılıkla alakalı hükümleri içeren ayetler vardır. Mesela onlardan birkaçı şöyledir: *Ey iman edenler!... İhramdan çıkınca avlanabilirsiniz* (Maide 5/1-3); *De ki: "...Size bütün iyi ve temiz şeyler helâl kılındı. Allah'ın size öğrettiği bilgi ile eğittiğiniz avcı hayvanların, sizin için yakaladıklarını yiyin ve ava gönderirken üzerlerine Allah'ın ismini anın. Allah'a karşı gelmekten sakının; çünkü Allah, hesabı pek çabuk görendir* (Maide 5/4); *Deniz hayvanlarını avlamak ve yemek hem sizin hem de yolcuların faydalanması için size helâl kılındı...* (Maide 5/4) Bu ayetlerden birçok fıkhi hüküm elde edilebilir. Mesela ihramlı halde avlanmak yasaktır ve kefarete gerekir (Maide 5/95). Eğitilmiş hayvanlar ve keskin oklarla yenilmesi helal olan hayvanları yemek üzere, yenilmesi helal olmayan hayvanları deri veya kılları için avlamak caizdir. O, bir geçim kaynağı kabul edilebilir (İbn Âbidîn, 1992). Açlıktan ölüm söz konusu olduğunda avlanmaya çalışmak farzdır. Zira canı muhafaza zaruriyyatın bir gereğidir (Şâban, 2017). Bazı fakihler, ihtiyaç olmaksızın oyun ve eğlence amaçlı avlanmayı mekruh kabul etmişlerdir (İbn Âbidîn, 1992). Bunu da Hz. Peygamberin sözüne dayandırmışlardır. Nitekim O, herhangi bir hayvanı nişan alıp öldürmek için hapsedmeyi veya bağlamayı yasaklamış, hayvanları (keyfi olarak) hedef alanları lanetlemiştir (Müslim, Sayd, 60). Hz. Ömer de bazı kimselerin bir tavuğu hedef alarak ok attıklarını görünce, *Bunu kim yaptı? Allah Resulü böyle yapanları lanetlemiştir*, demiştir (Müslim, Sayd, 59). Bu rivayetlerden anlaşılmaktadır ki: Bir canlıyı hedef alarak av amaçlı olmadan, oyun veya spor amaçlı nişancılık talimi yapmak yasaktır

(Bakır, 2020). İslâm her türlü canlıya zarar vermeyi yasaklamış, hayvanları işken- ce yapılınsın diye değil istifade edilsin diye yaratıldığını bildirmiştir ve bunu Allah, *Eti yenen büyük ve küçükbaş hayvanları da o yarattı. Onlarda sizin için soğuktan koruyucu şeyler ve başka yararlar vardır. Ayrıca onlardan beslenirsiniz, şeklinde belirtmiştir* (Nahl, 16/5).

Ağırlık Kaldırma

İslam tarihi kitaplarında İslam'ın başlangıç döneminde ağırlık kaldırmaktan bahsedilebilir. Mesela Hz. Peygamber bir gün ashabıyla yolda yürürken büyük taşları yerden alıp yükseğe kaldırmaya çalışan insanları görmüştür. Onlara bunun sebebini sorduğunda onlar, güçlü ve çevik olduklarını göstermek için böyle yaptıklarını söylemişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber onları bu işi yapmaktan men etmiştir (Ebû Dâvud, Tahâret, 33). Buradan yola çıkarak hemen ağırlık kaldırmanın caiz olmadığını söylemek doğru olmayabilir. Çünkü Hz. Peygamber oradaki kişilerin sırf güç gösterisi dolayısıyla bu işi yaptıkları veya uygun olmayan bir ortamda yaptıkları için engel olmuş olabilir. Hz. Peygamberin güreşe verdiği destekten yola çıkarak sağlık, mahremiyet ve ahlaki ilkelerine dikkat edildiği takdirde haltere de karşı çıkmayacağını söyleyebiliriz.

Bir ağırlık kaldırma sporu olan halter, Osmanlı Türkleri arasında mevcuttu. Pehlivan olan gençler kollarını güçlendirmek için büyük bir taş ya da hayvanı kucaklayıp kaldırırlardı. Bunu savaş hazırlıkları kapsamında kalkan kullanmak için ağırlık kaldırdıkları vakidir (<http://halter.gov.tr/>).

Futbol

Tarihsel süreçte *kurrek*, *kücce* gibi isimlerle anılan futbolun çok eski bir geçmişi vardır. Mesela eski Mısır mezar duvar tasvirlerinde top oynayan figürler mevcuttur. Futbol, İslam'ın yeni geldiği zamanlarda da mevcuttu. İslam öncesi cahiliye döneminde Mekkeliler, bugünkü futbola benzer *kurrek* (Akyüz, 2007) isimli bu spor etkinliği yapıyorlardı. Mekke ahalişi top şeklinde bir şeyle oynarken Hz. Ömer onları gördü ve onlara Allah Resulü'nün onay vermemiş olduğu bir şeyi onaylamaya çağını ancak O'nun bu oyunu onayladığını belirtmiştir Mekkeliler bayram ve kutlama günlerinde asırlardır bu oyunu oynadıklarını söylemişlerdir (Fakihî, 1994). Ayrıca Hz. Peygamberin bu sporu yasakladığına dair bir bilgi söz konusu değildir.

İslam Hukuku Bağlamında Spor ve Etkinliklerinde Temel Kriterler

İslam, inanç ibadet ve sosyal yaşama dair ilkeleri ile bir bütündür. Bir ibadetin veya bir amelin kabul olabilmesi için o şeyin başta Allah rızası için yapılıyor olması ve kendi koyduğu ilkelere uygun olması gerekir (Beyyine 98/5). Her şey dinin koy-

duğu ilkelere uygun olmak zorundadır. İslam'a göre aksine bir delil bulunmadıkça her şeyin aslı helaldir, mubahtır (Mecelle 8. Md). Helal ve mübah olan bir şeyi yaparken de yine İslam'ın ana geliş gayesine uygun olma, onun haram helal kriterlerine dikkat edilme şartları vardır. Mesela elma yemek helal olurken başkasına ait bir elmayı izinsiz yemek haramdır. Müzik helaldir ancak müziğin sözleri ve icrası İslam'a aykırı olmamalıdır. Spor ve sporla ilgili etkinliklerde bunlar gibidir. Genel anlamda spor yapmak İslam'ın helal kabul ettiği, hoş karşıladığı, hatta teşvik ettiği bir şey iken onun icrasına birtakım ilkeler koymuştur. O genel ilkelere ve hedeflere dikkat edilmediği taktirde bir spor etkinliği harama dönüşebilir. Kısacası helal-haram konusunda araçların da hedefler gibi meşrû olması lazımdır (Karadavi, 1973; Çayıroğlu, 2014).

Spor sadece teknik açıdan beden eğitimi değildir. Hayatın içerisinde her alanın kendine has ahlak ve etik kuralları olduğu gibi spor etkinliklerinin de etik yönleri vardır. Amaç sporda elde edilen birtakım özelliklerin muhafaza edilmesi ve bunların güzel olmayan amaç için kullanılmaması gibi hususların edinilme çabasıdır. Örneğin aikido, zararını bilip, ondan kaçınma felsefesine sahiptir (Aikido – Aikido ve Budo Federasyonu (abf.org.tr). Karatenin felsefesi ise kendinizi kontrol edin, şiddet içeren davranışlardan kaçının, ilkesidir. (Türkiye Karate Federasyonu, <http://www.karate.gov.tr/?s=karate-do>). Diğer bütün spor dallarında da bunlara benzer çeşitli ahlaki öğretiler vardır. İşte sporun İslami açıdan helal olabilmesi için veya haram olmaması için dikkat edilmesi gereken temel ilkelerini şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Bir spor etkinliği veya müsabakası bir ibadeti veya İslam'da yapılması zorunlu olan bir şeyi iptal veya ihmale sebep olmamalıdır.

Çünkü İslam'ın temel geliş gayesi insanların Allah'a hakkıyla kulluk etmelerini sağlamaktır. Buna aykırı olan her şey haramdır. Bir spor müsabakası dolayısıyla namaz, vaktinin dışına çıkarılamaz, oruç ibadeti terk edilemez. Bunu, *Ben insanları ve cinleri bana ibadet etsinler diye yarattım* (Zariyat 51/56), şeklinde ifade eden Allah, kulluğa ve ibadete engel olacak şeyleri de yasaklamıştır. Bir spor etkinliği kişiyi namazdan, Allah'ı zikirden ve asli görevlerden uzaklaştırmaması gerekir. Yoksa haram olur. Aynı gerekçelerle bir spor müsabakasını izlemekte yasak olur. Nitekim Allah müminleri överken *Ticaretin de satımın da kendilerini Allah'ı anmaktan, namazı hakkıyla kılmaktan ve zekâtı vermekten alıkoymadığı, gözlerin ve gönüllerin dehşetle sarsılacağı bir günden korkan kişiler* (Nur 24/37), şeklinde buyuruyor. İbadetleri ihmal etme konusunda da *Ey iman edenler! Ne mallarınız ne evlatlarınız sizi Allah'ı zikretmekten alkoymasın! Bilin ki böyle yapanlar, en büyük kayba uğrarlar* (Münafikûn 63/9), ayetleriyle insanı ibadetten alıkoyan şeyleri yasaklıyor.

2. Bir spor etkinliği insan, hayvan ve çevre sağlığına zarar vermemelidir.

İslam'ın temel gayelerinden biri insanın akıl ve beden sağlığını korumaktır. Bunu tehlikeye atacak her türlü zararlı işe karşı çıkmaktadır (İbn Mâce, Ahkâm, 17). Zira Allah “*Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın*” (Bakara 2/195) ayetiyle buna vurgu yapmıştır. Hz. Peygamber de insanların değerini bilmedikleri şeyleri sayarken bunlar arasında *Vücut sıhhati ve boş vakti örnek vermiştir*. (Buhârî, Rikak 1; Tirmizî, Zühd 1; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I/258). Kimse kimseyi zarara uğratacak ve ona zarar verecek şeyi yapamaz. Hz. Peygamber, spor etkinlikleri bir tarafa şer’î cezaları uygularken bile yüze vurmayı yasaklamıştır (Ebû Dâvud, Hudûd, 40). Bu sebeple asıl amacı karşı tarafa zarar vermek, kafaya, göze, yüze vurmak veya cinsel organlara vurmak caiz değildir. Boks, karete, taekvando vb. sporlar söz konusu sebeplerle İslami açıdan pek hoş karşılanmamaktadır. İslam, insan sağlığına zarar verecek her şeyi ne uğruna olursa olsun helal görmez. Bireysel ve toplumsal anlamda insan için zararlı olmayan, eziyet, işkence içermeyen spor faaliyetleri caiz görülmüştür (Karaman, 2012).

Allah, hayvanları etinden, sütünden, yününden, gücünden insanların faydalanmaları için yaratmıştır (Mü’min 40/ 79-80). İslam dini hayvan ve çevrenin refah ve sağlığını önemsemiştir. Bunlar insana emanet nimetlerdir. Allah, onlara yönelik zarar verici şeyleri yasaklamıştır (Ebû Dâvud, Cihâd, 51, 56, 60; Tirmizî, Cihâd, 30). Mesela Hz. Peygamber, hayvanların hedef tahtası yapılmasını, gereksiz yere öldürülmelerini, horoz, köpek, deve ve boğa gibi hayvanların dövüştürülmesini, güçlerinin üzerinde güç yüklenmesini yasaklamıştır (Ensârî 1972; Kurtubî, 2003). Bindığı hayvana sert davranan eşi Hz. Aşş’eyi, *Hayvana yumuşak davran! Kim yumuşak davranmaktan mahrum edilmişse bütün hayırlardan mahrum edilmiştir*, diyerek ikazda bulunmuştur (Müslim, Birr, 23).

3. Spor kumara alet edilmemelidir.

Spor müsabakalarında dereceye giren sporculara ödül vermek İslami açıdan caizdir. Nitekim Hz. peygamber at, deve, ok atma ve cirit atma gibi yarışmalara katılanlara ödüller vermiştir (Buhârî, Cihat 56). Fakat bir spor etkinliğini kumara alet etmek caiz olmaz. Allah, Kur’an-ı Kerim de kumarın her türlüünü, *İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Bunlardan kaçın ki kurtuluşa eresiniz* (Maide 5/90), sözüyle net bir şekilde yasaklamıştır. İslam’a göre kumar bir haksız kazançtır, başkasının malını veya menfaatini batıl yolla elde etmektir. Kumar kişiler arası düşmanlık ve husumete sebep olan, kişinin elindeki mal ve nimetlerinin heba olmasına sebep olan bir oyundur. Onun çok türlü uygulama şekilleri vardır. Bunlardan biri de spor müsabakalarında görülmektedir. Mesela karşılıklı yarış yapan kişi veya kişiler arasındaki bir spor müsabakasında ödüllü tarafların kendilerinin koymas, ancak sadece kazananın ödüllü alması bir kumardır. Yine mesela bir kişi diğer kişiye seninle falanca yere kadar koşu yarışı

yapalım. Kim kazanırsa kaybeden kazanana şu kadar ödül versin derse, bu anlaşma kapsamında yapılan müsabaka kumar hükmündedir (Fetvalar, 2018). Spor izleyicilerinin para yatırarak örneğin kazanacak kişi veya ata dair iddiaya girmesi, bahis tutuşması, buna para yatırması, iddia ettiği tarafın kazanması halinde yatırdığından daha fazla para alması kumar kapsamında olup haramdır (Fetvalar, 2018). Bu konuda İslam âlimleri arasında ittifak vardır (Tahavî, 2013; Ebu'l-Ula, 2010). Spor müsabakalarında şike yapmak da caiz değildir. (Ebu Davut, Cihat, 69; İbn Mâce, Cihat, 4). Bu yüzden başkalarına maddi zararlar vermemek, haram para kazanmamak, düşmanlıklara sebebiyet vermemek için spor müsabakalarında kumardan ve şikeden uzak durulması gerekir.

4. Sporda taraftarlık duygusuyla karşı tarafa kötü sözlerden sakınılmalıdır.

Bir insanın gönlünü kazandıran, söyleyen ve söylenileni mutlu eden, hak ve doğru yüzü gösteren bütün sözlere güzel söz denir. Güzel söz, kalpte var olan iyi niyet ve güzelliklerin dil marifetiyle dışarı vurulmasıdır. Kötü söz insanın şeref ve onuruna yakışmayan, kalp kıran, üzen, aldatan, gerçeğin zıttı olan sözlerdir. Bazen kötü bir söz silahla yaralamaktan daha acı vericidir. Güzel sözler, İslam'a göre sevap ve sadaka iken (Buhârî, Edep, 34; Cihat, 128; Müslim, Zekat, 56), kötü sözler ise haramdır, günahtır. Allah Kur'an-ı Kerim'in bir çok yerinde yalan söylemenin, (Hac, 22/30; Furkan, 25/72), başkalarıyla alay etmenin, kötü isimler takmanın (Hucurat, 48/11), kaba ve çirkin söz söylemenin (Âl-i İmran, 3/159) çirkinliğinden ve haram oluşundan bahseder. Hz. Peygamberimiz de Müslüman'ın Müslümana sövmesini hakaret etmesinin münafıklık alameti olduğunu (Buhârî, İmân, 24), kötü söz söylemenin vebal ve günah olduğunu, sövüp küfredenin fasık olduğunu bildirmektedir. (Nesâî, Tahrimü'd-dem, 27; Müslim, Birt, 68; Ebu Davut, Edeb, II, 572) bildirmektedir. Yukarıdaki ayet ve hadislerden anlaşıldığına göre sövgü, hakaret, iftira ve kaba söz gerekçesi ne olursa olsun caiz değildir. Karşılıklı kin düşmanlık gerekçesiyle bu fiiller spor müsabakalarında kanunen yasaklanmıştır. (T.C. 6222 sayılı kanun). Rakip oyuncuların ve izleyicilerin birbirlerine insani ve ahlaki ölçüler içinde davranışta bulunmaları insani bir erdemdir. Küfür, hakaret aşağılama kızdıran kaba sözler söylemesi dinen ve kanunen yasaktır.

5. Spor kıyafetleri İslam'ın giyim, kuşam ile alakalı dini ölçülere uygun bulunmalıdır.

İnsan olmanın gereği bir zorunluluk olan giyim kuşamın sosyal, kültürel ve dini hayatımızda büyük bir yeri vardır. Bir insanın yaşı, yaşadığı toplum, cinsiyeti, sosyal statüsü, dini hayatı ve benimsediği düşünce ekolü kılık kıyafet tercihinde önemli bir yer tutmaktadır. İslam'a göre tesettür emri, kişinin ruh sağlığını, fitratını ve onurunu, toplumun genel ahlâkını koruma, kadınların ve erkeklerin kendi aralarında ve karşı cinsle ilişkilerinde dengeyi gözetme, insan fitrat ve onuruna uygun bir cinsi hayat ve aile hayatı kurma gibi türlü hedeflere yöneliktir

(Bardakoğlu, 2010). İslam dini de tesettürün sağlanması gayesiyle kılık ve kıyafet hususunda birçok düzenlemeler getirmiştir. *Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin kadınlarına söyle, bedenlerini örtecek elbiselerini giysinler. Bu onların tanınıp incitilmemelerine de daha uygundur. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.* (Ahzab, 33/59); *Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Dışarıda kalanlardan başka ziynetlerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerinden bağlasınlar. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, başka kadınlar, hizmetlerinde bulunan köleleri ve câriyeleri, cinsel arzusu bulunmayan erkek hizmetçiler, kadınların cinselliklerinin farkında olmayan çocuklar dışında kimseye süslerini göstermesinler. Yürürken, gizledikleri süsleri bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler! Hepiniz Allah'a tövbe edin, umulur ki kurtuluşa erersiniz!* (Nur 24/31), ayetleri tesettür emrinin delillerindedir. Hz. Peygamber örtünme ile ilgili ayetlerin nasıl uygulanması gerektiğini kendisi göstermiştir. Mesela ince ve şeffaf bir kıyafet giyinmiş halde Peygamberin yanına gelen eşi Ayşe'nin kardeşi Esmâ'ya *Ey Esmâ! Bir kadın ergenlik çağına vardığında artık şurasının ve şurasının dışındaki yerlerinin görünmesi uygun olmaz*, diyerek onu uyarmıştır. (Hz. Peygamber, şurasını şurasını derken yüzünü ve ellerini göstermiştir (Ebu Davud, Libas, 34). Bu düzenlemelerin en temelinde kadınların ve erkeklerin avret mahallerinin örtülü olması vardır. Kur'an kaynaklı bu düzenlemenin farz olduğu konusunda İslam âlemleri arasında görüş birliği vardır (Zuhaylî, 1989; Erdem, 2015). Örtünmenin zorunlu olduğu alanın en asgarisi ibadet konusunda şudur: Erkeklerin göbekleri ile diz kapaklarının arası, kadınların, el, yüz ve ayakları hariç tüm vücudunun kapalı olmasıdır (Mevsilî, 1980; Zuhaylî, 1989; Bilmen, 1998; Şentürk ve Yazıcı, 2009; Koca, 2013). Bu şart ibadetlerde olduğu gibi bir kişinin hem cinsleri haricinde mahremi olmayan insanların yanında bulunabilmesi, başka insanlarla iletişime geçebilmesi için de zorunludur. İslami açıdan kadın ve erkeklerin zorunlu olarak örtmesi gereken bölgeleri örtecek giysinin niteliği konusunda da bir takım şartları vardır. Giyilen elbisenin vücut hatlarını gösterir derecede dar olmaması, teni gösterecek şekilde şeffaf olmaması, örfü aykırı olmaması gerekir (Karaman, 2003; Pay, 2006; Erdem, 2015). Spor yaparken kadın ve erkeklerin kendi arasında spor yapması ve kendilerini haram bakışlardan koruması gerekir (Ebû Dâvud, Libas, 37). Ayrıca giyilen kıyafetler üzerinde insan veya hayvan resimleri, başka dinlere ait semboller veya işaretler, edebe ve ahlaka aykırı sakıncalı yazıların bulunması da İslam'a göre caiz değildir. İşte yukarıda belirtilen bütün ilkelere bağlı olarak spor yapan insanların İslam'ın tesettür ilkesine kılık kıyafet düzenlemesini uygun hareket etmesi zorunludur. Bu zorunluluk hem spor etkinliğinde bulunan kimseler için geçerli hem de onları izleyenler için geçerli ilkelerdir. Dolayısıyla erkek ve kadının kısıklık, darlık, şeffaflık sebebiyle avret mahallerini gösteren spor kıyafetleriyle spor yapması, yaptırması veya izlemesi caiz olmadığı görülmektedir.

6. Spor öç alma, zarar verme ve intikam amacı gütmemelidir.

İslam dini rahmet ve merhamet dinidir. Allah'ın 99 isminden iki tanesi rahmeti ve merhameti çağrıştıran *Rahman* ve *Rahim*'dir (Fatiha 1/2). Allah, Hz. Peygamberden bahsederken *Biz seni ancak ve ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*, buyurmaktadır. İslam'ın ana felsefelerinden bir tanesi de Allah'ın merhametli olan insanlara daha fazla merhametli olacağıdır (Tirmizî Birr, 16). Hz. Peygamber'in ifadesine göre ahirette en çetin azaba uğrayacaklar dünyada insanlara eziyet eden ve şiddeti reva görenlerdir (Darimî, Mukaddime, 32). İslam'daki bu merhamet vurgusu her durumda ve tüm canlılar içindir. İntikam düşüncesine sahip olma, öç alma arzusu merhametsizliğin acımasızlığın bir göstergesi olduğu için İslam'da yerilmiştir (Ahzab 33/58). İntikam ve öç alma duygusu kötü bir terbiye ve bozuk bir psikolojinin göstergesi olup, bireysel ve toplumsal huzuru bozan, şiddet ve teröre zemin hazırlayan kötü bir olgudur (Çağrı, 2000). Spor yaparken duygusal anlamda ifrat ve tefritten uzak durmak gerekir. Yani kendi takımına ve karşı takıma karşı aşırı sevgi ve aşırı nefret şeklindeki duyguları kontrol altına almak gerekir. Anılan sebeplerle spor etkinliklerinde iyi niyet, iyi hedef ve merhamet olmalıdır. Rakibe karşı intikam, öç alma ve nefret duyguları beslenmemelidir. Spor müsabakalarında atılan sloganlar ve tezahüratlarda "ölmeye geldik, öldürmeye geldik, yansın, yıkılsın gibi şiddet ve nefret içeren, kışkırtıcı ve saldırmaya teşvik eden söylemler yer almamalıdır. Bütün bunlar insani ve İslami açıdan hoş karşılanmayan davranışlardır (Demir, 2016; Balçıkınlı, 2017).

7. Spor taraflar arasında eşit şartlarda adilane gerçekleşmelidir.

Spor yarışmalarındaki en önemli ahlaki unsurlardan bir tanesi yarışmanın taraflar arasında eşit şartlarda adilane gerçekleşmesidir. "Her ne pahasına olursa olsun kazanma arzusu" veya "kazanmak için her yol mübahtır" anlayışı spor ahlakı açısından son derece yanlış bir tutumdur. Böyle bir anlayış, sonuç odaklı olup süreci adaleti ve hakkaniyeti önemsememektir. Adil olmayan veya kural dışı davranışlarla elde edilen bir galibiyet bir başarı değildir. Bu şekilde elde edilen bir galibiyet bireysel ve toplumsal manada olumsuz sonuçlara sebebiyet verecektir. Nitekim adalet, fırsat eşitliği, haksız fiillerden faydalanmama, insan odaklı olma gibi insani erdemler kaybedildiği zaman telafisi çok zordur. Oysa spor kişilerin karakter eğitiminde güzel bir araçtır. Spor müsabakaları esnasında kişiler duygularını ifade edebilme, yeteneklerini geliştirebilme yetilerini öğrenirler. Kişiye gözlem yapma, araştırma, keşfetme, yeni beceriler kazanma, paylaşma, yardımlaşma, kolektif hareket edebilme, sorumluluk alma başkalarının hakkına ve kurallara saygılı olma duygularını kazandırır. Spor etkinliklerinin tüm bu güzel yönlerini terk ederek sadece kabiliyete odaklanmak, sporun sağlayacağı olumlu katkıları heba etmektir. Bir ahlak ve adalet dini olan İslam, diğer sosyal alanlarda olduğu gibi sporda sadece galibiyet adına insani ve İslami erdemlerin ötelenmesine razı olmaz. Zira Allah Kur'an-ı Kerim de adalet ve iyi davranmaya sık sık vurgu yapar (Nahl 16/90).

Adaletten sapanları tehdit eder (Mâide, 5/44, 45, 47). Allah, Müslümanların devlet yönetiminde, nimetlerin paylaşımında, ticaretle, insani ilişkilerde ve spor etkinlikleri gibi her durumda adaleti gözetmeleri emreder (Nisa 4/35. 58). Hatta bir kişinin bir başka kişiye kını, nefreti olsa dahi yine de o kimseye karşı adil olunması gerektiğini ve hakkının teslim edilmesi gerektiğini ifade eder (Mâide 5/8).

SONUÇ

Spor faaliyetleri tarih boyunca tüm toplumlarda var olmuştur. Spor neşe ve keyif vasıtası olmasının yanında zihinsel ve bedensel gelişimin, karakter oluşumunun bir aracı da olmuştur. Spor, kişilere gözlem yapma, araştırma, keşfetme, yeni beceriler kazandırma, paylaşma, yardımlaşma, kolektif hareket edebilme, sorumluluk alma, başkalarının haklarına saygı gösterme erdemlerini kazandırdığı için tüm eğitim kurumlarında vazgeçilmez bir ders olmuştur.

Sporun zihinsel ve bedensel gelişim sağlamanın yanında bir de ahlaki boyutu vardır. Çünkü spor, kurallar ve muhtelif disiplinler bütünüdür. Kişinin hayatını disipline etmesine katkı sağlar. Başkalarına karşı saygı duyma, fedakarlıkta bulunma, paylaşma, dayanışma, sabretme, insanlarla uyumlu ilişkiler kurabilme, zorluklarla mücadele azim ve ruhunu kazandırırken, bencillik, öfke ve saldırganlık gibi olumsuz duygulardan da kişiyi arındırır. Böylece o ahlak ve erdem eğitiminin de bir parçası olur.

İnsanın dünya ve ahiret mutluluğunu hedefleyen İslam dini, spora ve spor etkinliklerine bir takım temel ilkeler çerçevesinde destek vermiştir. İslam Peygamberi Hz. Muhammed'in bizzat kendisi spor yapmış, etrafındaki ahabını spor yapmaya teşvik etmiştir. Özellikle güreşi, yüzmeyi atıcılığı ve avcılığı önemsemiş ve şiddetle tavsiye etmiştir Spor etkinliklerinde dereceye giren sporculara ödüller vermiştir.

Hayatın her alanına dair bir takım emir, tavsiye ve yasakları bulunan İslam, sportif faaliyetler konusunda da bir takım genel ve özel ilkeler koymuştur. Bir spor etkinliğinin İslami açıdan helal olabilmesi için bu ilkelere riayet edilmesi zorunludur. Bu bağlamda bir spor etkinliği veya müsabakası bir ibadeti veya İslam'da yapılması zorunlu olan bir şeyi iptal veya ihmale sebep olmamalıdır. Bir spor aktivitesi insan, hayvan ve çevre sağlığına zarar vermemelidir. Sporcular veya spor etkinlikleri hile, kumar veya haram olan bir şeye alet edilmemelidir. Spor etkinlikleri sırasında gözler haram olan görüntülerden, diller ise kötü sözlerden uzak olmalıdır. Spor kıyafetlerinin İslam'ın giyim kuşam ile alakalı dini ölçülerine uygun bulunması zorunludur. Bir spor faaliyetinin bireysel veya toplumsal faydası olmalıdır. Öç alma, zarar verme, intikam duygusu gütmeye gibi duygularla spor yapılmamalıdır. Spor müsabakalarında bireyler ve takımlar arasındaki şartlar eşit olmalıdır. Adil ilkeler doğrultusunda müsabakalar gerçekleştirilmelidir. Müsabakayı kazanmak için her yolu mübah görmek veya sadece galibiyeti hedeflemek İslami ahlaki ve doğru değildir.

Netice olarak İslam dini spor yapmayı teşvik eder. Dini hassasiyetler spora engel bir durum teşkil etmemektedir.

Toplumun hemen her kesiminin gündeminde olan sporun dini açıdan değerlendirilmesi yeterince ele alınmamıştır. bu çalışma bu boşluğu doldurması açısından önem arz etmektedir.

Öneri: Spor bilimleri fakülteleri ile spor eğitimi veren tüm kurumlarda İslami hassasiyeti olan öğrenciler ve sporcular için Spor Bakanlığı ve Federasyonları sporculardan talep gelmesi halinde İslam dininin sporla ve spor etkinlikleri ile alakalı temel kriterlerini sunan bir dersin verilmesi yerinde olabilir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığımız bünyesinde bulunan cami ve eğitim kurumlarında spor ve sporla alakalı dini ilkeler zaman zaman gündeme getirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akgül, M. H. (2014). Popüler Spor Kültürü ve Din. (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Akyüz, V. (2007). Asr-ı Saadet'te Spor, (Edt. Vecdi Akyüz), *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*, içinde, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Bakır, R. E. (2020). Sporcularda Dindarlık, Alçakgönüllülük ve Yaşam Doyumu İlişkisi: Uzak Doğu Sporları Örneği. (Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Balcıoğlu, İ. (2003). *Sporun Sosyolojisi ve Psikolojisi*, Bilge Yayıncılık, İstanbul.
- Balçıkantlı, G. S. (2017). Yarışma Sporlarının Ahlaksal Amacı. *OMÜ Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*. C: 8 Sy. 1, Samsun.
- Bardakoğlu, A. (2010). İslam İlmihali. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Begavî, Ebû'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed el-Merzûbân. (ty). *Mu'cem'ü's-Sahâbe*, (thk. Muhammed el-Emin b. Muhammed el-Cuknî) Mektebetu Dârul-Beyan, Kuveyt.
- Bilmen, Ö. N. (1998). *Büyük İslâm İlmihali*, (Sadeleştiren: Ali Fikri Yavuz). İstanbul.
- Bozkurt, N. (2009). "Spor". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ankara.
- Bünyamin, E. (2009). "Semüre b. Cündüb". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ankara.
- Çağrıç, M. (2000). "İntikam". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ankara.
- Çayıroğlu, Y. (2014). *İslam Hukukuna Göre Helal Gıda*. Işık yay. İzmir.
- Demir, B. (2016). Görsel Medyanın Spordaki Şiddette Rolü, iksad publications.
- Devlet Planlama Teşkilatı. 1974.
- Din işleri yüksek kurulu Başkanlığı fetvaları 1066. (2018). *Fetvalar*. Ankara: TDV Matbaacılık ve ticari işletmeciliği.
- Doğan, O. (2015). *Spor Psikolojisi*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Ebû't-Tayyib, Takiyyüddin Muhammed b. Ahmed b. Alî el-Hasenî el-Fâsî. (1998). *el-İkdü's-Semîn fi Târîhi'l-Beledi'l-Emîn*. (thk: Muhammed Abdulkadir Atâ). Dârul-Kütübi'l-İlmiye, Beyrut.
- Ensârî, Muhammed b. Mâhî es-Sa'dî el- el-Mâlî, (1972). *el-İlmâm bi-Şerhi Umdeti'l-Ahkâm*. Matbaatü's-Seâde, Mısır.
- Erdem, S. (2015). İslâm Hukukunda Tesettür. *Din Gelenek ve Ahlâk Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu Kitabı*, Ordu.
- Ergin, M. (1971). *Dede Korkut Kitabı*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Fâkihî, Ebû Abdillâh Muhammed el-Fâkihî, (1994). *Ahbârü Mekke fi Kadîmi'd-Dehr ve Hadîsih*, (thk: Abdülmelik Abdullah Düheys, Dârul-Hadâra, Beyrut.
- Günay, H. M. (2009). "Su". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Ankara.
- İlkin, Ebutalip. (2019). Bireylerin Yüzme Sporunu Tercih Etmelerinin Nedenleri (Malatya İli Örneği). (Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü).
- İbn Âbidîn, Muhammed Emin ed-Dîmaşkî. (1992). *Reddül-Muhtâr Ale'd-Dürri'l-Muhtâr*, Dârul-Fikr, Beyrut.
- Karadavî, Y. (1973). *İslamda Helal ve Haram*, (Ramazan Nazlı, Çev.). Hilal Yayınları, İstanbul.
- Karaman, H. (2009). *Hayatımızdaki İslâm*, İz Yayıncılık, İstanbul.
- Karaman, H. (2012). *İslâm'ın Işığında Günün Meseleleri*. İz Yayıncılık, İstanbul.

- Kazvîni, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd b. Mâce el-Kazvîni, (2013). *es-Sünen*, (thk: Ahmed Şemseddin). Dâru'l Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Koca, F. (2013). *İslâm İbadet Esasları*, Ankara.
- Kurtubî, Ebû'l-Hasen Âli b. Halef el-Bekrî. (2003). *Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, (thk. Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim). Mektebetü'r-Rüşd, Riyad
- Mervezi, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, (2001). *Müsned*. (thk: Adil Mürsîd ve Şuayip Erneût). Müessesetü'r-Risale, Beyrut.
- Mevsilî, Abdullâh b. Mahmûd. (1980). *el-İhtiyâr li-ta'îli'l-Muhtâr*. Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Nesâî, Ebû Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb. (2001). *es-Sünenü'l-Kübrâ*, (thk: Hasen Abdülmünam). Müessesetü'r-Risale, Beyrut.
- Özbek, F. (2020). *İslâm'da Spor, Oyun ve Eğlence*, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Özgen, F. (2016). Spor Yapan ve Yapmayan Üniversite Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Kişilik İlişkisinin İncelenmesi. (Yüksek lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü).
- Pay, S. (2006). *Günlük Hayat, İslâm'a Giriş*. DİB. Yayınları, Ankara.
- Pûri, Ebu'l-Ula Muhammed el-Mübarek. (2010). *Tuhfetü'l-ahvezi şerhu câmiu't-Tirmizî*. Daru'l-kütubi'l-ilmîyye, Beyrut.
- San'ânî, Ebû Bekr Abdürrezzak el-Hımyerî. (1982). *el-Musannef*, (thk: Habib er-Rahman el- A'zamî). el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrut.
- Serahsî, Ebû Ya'kub İshâk el-Kerrâb, el-Herevî. (1989). *Fazâilu'r-Remy fî Sebîlillâh*, (thk: Meşhur b. Hasen Muhammed Selmân). Mektebetü'l-Menar, Ürdün.
- Şâban, Z. (2017). *İslâm Hukuk İlminin Esasları (Usulü'l-Fikh)*, (Çev: İbrahim Kâfi Dönmez) Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Şahan, H. (2007). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme sürecinde spor aktivitelerinin rolü. (Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Şentürk, Lütfi. Yazıcı, Seyfettin. (2009). *İslâm İlmihali*. DİB Yayınları, Ankara.
- Tahavî, Ebu Cafer Ahmet b. Muhammed el-Ezdî. (2013). *Mukayeseli Hanefî Muhtasarı*, (Soner Duman, Çev.). Beka yayıncılık, İstanbul.
- Tükenmez, M. (2011). *Toplumbilim ve Spor*. Kaynak yay, İstanbul.
- Türkiye Halter Federasyonu. (2024). <http://halter.gov.tr/halterin-tarihi-gelisimi/>, (Erişim: 08.06.2024).
- Yetim, A. (2000) Sporun Sosyal Görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.
- Yüksek, A. (2018). *Delilleriyle İslam İlmihali*, (Edt. Osman Şahin), Ensar neşriyat, İstanbul.
- Zuhaylî, V. (1989). *İslâm Fikhi Ansiklopedisi*, Risâle Yayınları, İstanbul.